

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
ΓΙΑ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΩΣΗΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
σύμφωνα με το *Κατά Ιωάννην* Ευαγγέλιον

[Υπομνηματισμός των εδαφίων Ιω. 19, 16-35]

«Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ. Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον· καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃς λέγεται ἐβραϊσπὶ Γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν(·Τότε λοιπόν ο Πιλάτος τοὺς παρέδωσε τον Ιησού για να σταυρωθεί. Παρέλαβαν τότε οι στρατιῶτες τον Ιησού και άρχισαν να Τον οδηγούν προς τον τόπο όπου θα Τον σταύρωναν. Και Αυτός, βαστάζοντας επάνω στον ώμο τον σταυρό Του, βγήκε έξω από τα τείχη της πόλεως μέχρι κάποια τοποθεσία που λέγεται "Κρανίου τόπος" και στην εβραϊκή γλώσσα λέγεται "Γολγοθά". Εκεί Τον σταύρωσαν)»[Ιω.19,16-17].

Οι περίοδοι ευημερίας είναι ικανές να καταβάλουν και να παρασύρουν εκείνους που δεν προσέχουν· έτσι και οι Ιουδαίοι ενώ από την αρχή απολάμβαναν τη Χάρη του Θεού, επιζητούσαν τον νόμο της βασιλείας των εθνών και όχι της ουράνιας βασιλείας, καθώς επίσης και στην έρημο, μετά το μάννα με το οποίο ο Θεός καθημερινά τους έτρεφε από τον ουρανό, έφερναν νοσταλγικά στη μνήμη τους και αναπολούσαν τα κρεμμύδια που έτρωγαν ως υπόδουλοι στην Αίγυπτο· κατά τον ίδιο τρόπο λοιπόν και εδώ, αρνούμενοι τη ουράνια βασιλεία του Χριστού, επικαλούνταν για τον εαυτό τους τη βασιλεία του Καίσαρος. Και πράγματι για τον λόγο αυτό ο Κύριος έδωσε σε αυτούς βασιλέα, σύμφωνα με την θέλησή τους.

Όταν λοιπόν ο Πιλάτος άκουσε αυτά, παρέδωσε Αυτόν για να σταυρωθεί· πάρα πολύ απερίσκεπτα· διότι ενώ έπρεπε να ρωτήσει, εάν ο Χριστός πράγματι επιχείρησε να εγκαταστήσει τυραννική εξουσία, εξέδωσε την απόφαση μόνο από τον φόβο· αν και βέβαια, για να μην το πάθει αυτό ο Πιλάτος, τον προλαμβάνει ο Χριστός και του λέγει : *«Η βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου (·Η δική μου βασιλεία δεν προέρχεται από τον κόσμο αυτό, ούτε στηρίζεται πάνω σε κάποια ανθρώπινη θέληση ή κοσμική δύναμη)»[Ιω.18,36]* .Αυτός όμως, παραδίδοντας ολοκληρωτικά τον εαυτό του στα

κοσμικά πράγματα, δεν θέλησε να κάνει καμία απολύτως ανώτερη πνευματικά σκέψη· αν και βέβαια το όνειρο της γυναίκας του ήταν ικανό να του προκαλέσει κατάπληξη και φόβο. Αλλά με τίποτα από αυτά ο Πιλάτος δεν έγινε καλύτερος, ούτε έστρεψε το βλέμμα του προς τον ουρανό, αλλά παρέδωσε τον Ιησού για να Τον σταυρώσουν.

Οι Ιουδαίοι λοιπόν έθεσαν επί του Ιησού τον σταυρό, ως καταδίκου πλέον· διότι και το ξύλο αποστρέφονταν ως κακό σημείο και ούτε να το αγγίξουν δεν ήθελαν. Έτσι συνέβη και κατά την προτύπωση του πάθους· καθόσον και ο Ισαάκ κράτησε και κουβάλησε τα ξύλα που επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν για τη Θυσία του πάνω στο βουνό. Αλλά τότε η υπόθεση σταμάτησε μέχρι τη λήψη της απόφασης από τον πατέρα του Ισαάκ, τον Αβραάμ, να θυσιάσει τον μονάκριβο υιό του, εκπληρώνοντας το θέλημα του Θεού, χωρίς όμως τελικά να γίνει η Θυσία(διότι ήταν προτύπωση),τώρα όμως προχώρησε και σε υλοποίηση· διότι η σταυρική Θυσία του Θεανθρώπου Ιησού αποτελούσε πλέον πραγματικότητα.

«Καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον(·και Αυτός βαστάζοντας στον ώμο Του τον σταυρό Του, βγήκε έξω από την πόλη και ήλθε σε μία τοποθεσία, που λέγεται "Κρανίου τόπος")». Μερικοί λένε ότι στον τόπο εκείνο είχε πεθάνει και ταφεί ο Αδάμ, και ο Ιησούς, στον τόπο όπου βασίλευσε ο Θάνατος, εκεί έστησε και το τρόπαιο· διότι εξερχόταν από την πόλη βαστάζοντας τον σταυρό ως τρόπαιο κατά της τυραννίδας του Θανάτου· και όπως οι νικητές, έτσι και Αυτός έφερε επάνω στους ώμους Του το σύμβολο της νίκης· διότι, τι και αν οι Ιουδαίοι με άλλη πρόθεση διέταζαν να γίνουν αυτά;

Σταυρώνουν μάλιστα Αυτόν μαζί με ληστές, εκπληρώνοντας και με τον τρόπο αυτόν χωρίς να το θέλουν την προφητεία· διότι εκείνα που αυτοί έπρατταν εξυβρίζοντας τον Ιησού, αυτά συντελούσαν στην επικράτηση της αλήθειας, για να μάθεις πόση είναι η δύναμή της· διότι και τούτο εξ αρχής το προείπε ο προφήτης Ησαΐας : *«Καὶ ἐν ταῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη(·και κατατάχθηκε μεταξύ των παρανόμων και ως τέτοιος άνθρωπος θεωρήθηκε)»* [: Ησ. 53,12].

Ἦθελε βέβαια ο δαίμονας να συγκαλύψει ως προς τη σπουδαιότητά του αυτό που συνέβαινε, αλλά δεν το μπόρεσε· διότι σταυρώθηκαν μεν οι τρεις, όμως μόνο ο Ιησούς έλαμψε, για να μάθεις ότι η δύναμή Του επιτέλεσε τα πάντα. Παρά το ότι και οι τρεις ήταν καρφωμένοι πάνω στο σταυρό, όμως και έτσι τα θαύματα γίνονταν· ωστόσο κανένας δεν απέδωσε τίποτα από όσα συνέβαιναν κατά τη διάρκεια της Σταύρωσης σε κανέναν από εκείνους τους δύο ληστές, παρά μόνο στον Ιησού.

Τόσο ανίσχυρη κατέστη η επιβουλή του διαβόλου και στράφηκε εξ ολοκλήρου ενάντια στη δική του κεφαλή· διότι και από τους δύο αυτούς ληστές, ο ένας διασώθηκε [βλ. Λουκ.23,39-43: *«Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν λέγων· εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος ἐπετίμα αὐτῷ λέγων· οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔπραξε. καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ· μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ»*]. Στο μεταξύ ένας από τους κακούργους που κρεμάστηκαν στον σταυρό, Τον χλεύαζε με βλασφημίες και Του έλεγε: "Εάν εσύ είσαι ο Χριστός, σώσε τον εαυτό σου και εμάς". Τότε ο άλλος στράφηκε προς αυτόν και Τον επέπληττε λέγοντας: "Σε λίγο θα εμφανιστείς ενώπιον του Θεού. Ούτε τον Θεό δεν φοβάσαι; Ο φόβος του Θεού δεν σε συγκρατεί να μην προσθέτεις και τώρα νέες αμαρτίες στον εαυτό σου; Δεν θυμάσαι το παρελθόν σου και τα τόσα σου εγκλήματα; Διότι και εσύ υφίστασαι την ίδια καταδίκη και την ίδια ποινή του σταυρού που υφίσταται και Αυτός· και εμείς βέβαια δίκαια τιμωρούμαστε, διότι παίρνουμε αυτά που μας αξίζουν για όσα κάναμε. Αυτός όμως δεν έκανε τίποτε το άτοπο και απρεπές. Πολύ περισσότερο δεν έκανε τίποτε το εγκληματικό. Και στον Ιησού έλεγε: "Θυμήσου με, Κύριε, όταν θα ξαναέλθεις με τη δόξα και τη δύναμη της βασιλείας Σου και ανάστησέ με για να την απολαύσω και εγώ". Ο Ιησούς τότε του απάντησε: "Αληθινά σε βεβαιώνω ότι σήμερα, απ' τη στιγμή που θα πεθάνουμε, θα είσαι μαζί μου στον Παράδεισο")»].

Όχι μόνο λοιπόν δεν έβλαψε τη δόξα του Εσταυρωμένου, αλλά και συντέλεσε πολύ υπέρ αυτής · διότι από το να κλονίσει τις πέτρες με τον σεισμό που έγινε την ώρα της

Σταύρωσης, δεν ήταν καθόλου κατώτερο και ευκολότερο το να μεταβάλει τον ληστή εν ώρα σταυρώσεως και να τον εισαγάγει στον Παράδεισο.

«Ἐγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλάτος καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἣν δὲ γεγραμμένον· Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων (Ἡ Πιλάτος διέταξε επίσης κι ἔγραψαν μία επιγραφή και την τοποθέτησαν στο επάνω μέρος του σταυρού. Στην επιγραφή αυτή ήταν γραμμένο το εξής: "Ἰησοῦς ο Ναζωραῖος, ο βασιλεὺς των Ἰουδαίων")» [Ιω.19,19], αφενός μεν για να τιμωρήσει τους Ἰουδαίους, αφετέρου όμως απολογούμενος υπέρ του Χριστού. Επειδὴ δηλαδή Τον παρέδωσαν ως ἓνα φαύλο ἄνθρωπο και την ἀπόφαση αὐτή επιχειρούσαν να την επιβεβαιώσουν και να την περιβάλουν με κύρος δια της θανατικής εκτέλεσής Του μαζί με δύο ληστές, για να μην μπορεῖ κανείς στο εξής να διατυπώνει πονηρές κατηγορίες και να Τον κατηγορεῖ ως κάποιο φαύλο και πονηρό ἄνθρωπο, φράζοντας τα στόματα αὐτῶν και ὅλων ἐκείνων που ἤθελαν να Τον κατηγοροῦν, και για να δείξει ὅτι επαναστάτησαν ἐνάντια του δικοῦ τους βασιλέα, ἔθεσε την επιγραφή ὅπως ακριβῶς ως κάποιο τρόπαιο, ως να ἀφηνε η επιγραφή αὐτή περίλαμπρη φωνή και ως να δῆλωνε τη νίκη και να διακήρυττε τη βασιλεία, αν και ὄχι ολόκληρη.

Και αὐτό το δῆλωσε η επιγραφή του Πιλάτου ὄχι με μία γλῶσσα, ἀλλὰ με τρεῖς: «Τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος ὅπου ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον ἐβραϊστί, ἐλληνιστί, ῥωμαϊστί (Ἡ Αὐτή λοιπόν η επιγραφή, που διεκήρυττε ὅτι ο Ἰησοῦς ἦταν βασιλιάς του νέου Ἰσραὴλ της χάριτος, τη διάβασαν πολλοὶ ἀπ' τους Ἰουδαίους, διότι ο τόπος που σταυρώθηκε ο Ἰησοῦς ἦταν κοντά στην πόλη. Το κείμενο της επιγραφῆς ἦταν γραμμένο σε τρεῖς γλῶσσες: στην ἐβραϊκή, που ἦταν η ἐθνική γλῶσσα των Εβραίων, στην ἐλληνική, που ἦταν διεθνὴς γλῶσσα, και στη ρωμαϊκή, που ἦταν η επίσημη γλῶσσα του κράτους. Ἔτσι δόθηκε στο περιεχόμενο της επιγραφῆς ὅσο το δυνατόν μεγαλύτερη δημοσιότητα)» [Ιω.19,20].

Διότι, επειδὴ ἦταν φυσικό να βρίσκονταν, λόγω της εορτῆς και πολλοὶ ἀλλόφυλοι μεταξύ των Ἰουδαίων, για να μην ἀγνοεῖ κανένας την ἀπολογία Του, στιγμάτισε την μανία των Ἰουδαίων σε ὅλες τις γλῶσσες. Διότι και ἐνῶ εἶχε σταυρωθεῖ, πάλι Τον φθονοῦσαν· και

όμως σε τι σας έβλαπτε αυτή η επιγραφή; Σε τίποτα· διότι αν ήταν θνητός και ανίσχυρος και επρόκειτο να εξαφανιστεί με τον θάνατό Του, για ποιον λόγο φοβάστε τα γράμματα που λένε ότι είναι βασιλεύς των Ιουδαίων;

Και τι λένε; *«Μὴ γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, βασιλεὺς εἰμι τῶν Ἰουδαίων(Ἐπειδὴ ὁμως οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἰουδαίων θεωροῦσαν προσβολή και ἀτίμωση γι' αὐτούς να λέγεται βασιλιάς τους ἕνας σταυρωμένος, διαμαρτύρονταν και ἔλεγαν στον Πιλάτο: «Μὴ γράφεις: "Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων", ἀλλὰ γράψε ὅτι ἐκεῖνος εἶπε "εἰμαι βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων"»»)*, διότι τώρα μεν η καταδίκη Του είναι γνώμη και κοινή απόφαση, αν όμως προστεθεί στην επιγραφή ὅτι *«ἐκεῖνος το εἶπε»*, αποδεικνύεται ὅτι η κατηγορία ήταν αποτέλεσμα της δικῆς του αὐθάδειας και αλαζονείας.

Όμως ο Πιλάτος δεν ἄλλαξε γνώμη, ἀλλὰ ἔμεινε σταθερός στην προηγούμενή του γνώμη[Ιω.19,22: *«Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· ὁ γέγραφα, γέγραφα(Ἵ Ο Πιλάτος ὁμως τους ἀποκρίθηκε: Ὅ,τι ἔγραψα, το ἔγραψα πλέον. Δεν το ξεγράψω)»*]. Και αὐτοῦ του γεγονότος η σημασία δεν είναι μικρή ως προς το σχέδιο της οικονομίας του Θεοῦ, ἀλλὰ είναι πάρα πολύ μεγάλη· διότι, ἐπειδὴ καταχώθηκε το ξύλο του σταυροῦ μέσα στη γη, δεν φρόντισε να το βγάλει κανένας, και ἐξαιτίας του φόβου που δημιουργήθηκε και ἐξαιτίας της φροντίδας των πιστῶν για ἄλλα κατεπείγοντα ζητήματα, επρόκειτο δε μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια να ἀναζητηθεῖ· φυσικό ἐπίσης ήταν να ήταν και οἱ τρεῖς σταυροί μαζί, για να μην ἀγνοεῖται ποιος ήταν ο σταυρός του Κυρίου, ἀλλὰ ἐγινε γνωστός σε ὅλους, πρῶτα μεν ἀπὸ το ὅτι αὐτός βρισκόταν στο μέσο των δύο ἄλλων, ἔπειτα ἐπίσης και ἀπὸ τον τίτλο που ἀναγραφόταν στην επιγραφή που ήταν καρφωμένη ἐπάνω στο σταυρό του Χριστοῦ· διότι οἱ σταυροί των ληστῶν δεν είχαν τίτλους.

Και οἱ στρατιῶτες μοιράστηκαν μετὰξὺ τους τα ἐνδύματά Του, ὄχι ὁμως και τον χιτῶνα. Πρόσεχε ὅτι σε κάθε περίπτωση εκπληρώνονται οἱ προφητείες με ὅλες ἐκεῖνες τις πονηρές ἐνέργειες που ἐπινοοῦσαν και υλοποιοῦσαν οἱ Ἰουδαῖοι και οἱ Ῥωμαῖοι· καθόσον και αὐτό εἶχε ἐξ ἀρχῆς προλεχθεῖ[Ψαλμός 21,19: *«Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἐαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον(Ἵ Μοιράστηκαν μετὰξὺ τους τα ἐνδύματά μου και για το κυριότερο και ακριβότερο ἐνδύμά μου- [τον ἄρραφο χιτῶνα]- ἔβαλαν κλῆρο για να δουν*

ποιος θα το πάρει)» και Ιω.19, 23-24: «Οἱ οὖν στρατιῶται ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἐκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα· ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου. εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἢ λέγουσα· διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἐαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρο (:Στο μεταξύ, όταν οι στρατιῶτες σταύρωσαν τον Ιησού, πήραν τα ρούχα Του και τα μοίρασαν σε τέσσερα μερίδια, από ένα μερίδιο για κάθε στρατιώτη. Το εσωτερικό Του όμως ένδυμα, τον χιτῶνα Του, το έκαναν ξεχωριστό μερίδιο. Ο χιτῶνας αυτός ήταν χωρίς καμία ραφή, υφασμένος ολόκληρος από πάνω ως κάτω. Είπαν λοιπόν μεταξύ τους: "Ας μην τον σχίσουμε, αλλά ας ρίξουμε κλήρο γι' αυτόν, κι όποιος τον πάρει". Έτσι εκπληρώθηκε η προφητεία της Αγίας Γραφής που λέει: "Μοίρασαν μεταξύ τους τα διάφορα εξωτερικά μου ενδύματα, και για το εσωτερικό μου ένδυμα έβαλαν κλήρο")»].

Επίσης, η λεπτομέρεια για τον χιτῶνα του Κυρίου ότι ήταν «ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς (:υφαντός ολόκληρος από επάνω έως κάτω)» δεν αναφέρθηκε τυχαία, αλλά άλλοι μὲν λένε ότι είναι αλληγορική η σημασία του, ότι δηλαδή δεν ήταν απλώς ένας άνθρωπος Αυτός που σταυρώθηκε, αλλά και είχε τη Θεότητα από τον ουρανό, μερικοί πάλι λένε ότι ο ευαγγελιστής εξιστορεί αυτό το είδος του χιτωνίσκου· διότι επειδή στην Παλαιστίνη υφαίνουν τα ἱμάτια συναρμολογώντας δύο τεμάχια υφάσματος, δηλώνοντας ο Ιωάννης ότι τέτοιος ήταν ο χιτῶνας, λέει: «ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς». Αυτό, ωστόσο, κατά τη δική μου γνώμη, μου φαίνεται ότι το λέει ο Ευαγγελιστής υπαινισσόμενος το ευτελές των ενδυμάτων του Κυρίου, και ότι όπως ακριβώς σε όλα τα άλλα, έτσι και στην ενδυμασία Του, επιδίωκε τη λιτή περιβολή.

Και οι μὲν στρατιῶτες έκαναν αυτά, Αυτός όμως ενώ σταυρωνόταν, αναθέτει τη μητέρα Του στον μαθητή Του[βλ. Ιω.19,26-27: « Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια(:Ο Ιησούς τότε, όταν είδε την μητέρα Του και τον μαθητή, τον οποίο ιδιαιτέρως αγαπούσε, να στέκει εκεί κοντά, λέει στη μητέρα Του: "γυναίκα, αυτός θα είναι ο υιός σου

από τώρα και πέρα". Έπειτα λέγει στον μαθητή: "ιδού η μητέρα σου". Και από εκείνη την ώρα πήρε αυτήν ο μαθητής στο κατάλυμά του)»], διδάσκοντάς μας ότι μέχρι την τελευταία μας πνοή πρέπει να καταβάλλουμε κάθε φροντίδα για τους γονείς μας.

Όταν βέβαια σε παράκαιρη στιγμή Τον είχε αναζητήσει η μητέρα Του και είχε ενοχληθεί γι' αυτό, είπε: «*Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὐπω ἤκει ἡ ὥρα μου(·Τι κοινό υπάρχει, γυναίκα, ανάμεσα σε εμένα που ως Μεσσίας και Υιός του Θεού ενεργώ τώρα με τη Θεϊκή μου δύναμη, και σε εσένα που με γέννησες ως άνθρωπο; Δεν ήλθε ακόμη η ώρα να επιτελέσω θαύματα μπροστά στους ανθρώπους και να αποκαλύψω δημοσίως ότι είμαι ο Μεσσίας)*»[Ιω.2,4] και «*Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου;(·Τποια είναι η μητέρα μου;)*»[Ματθ.12,48], εδώ δείχνει πολλή φιλοστοργία και την αναθέτει στον μαθητή που ιδιαιτέρως τον αγαπούσε. Πάλι κρύβει τον εαυτό του ο Ιωάννης από μετριοφροσύνη· διότι εάν ήθελε να καυχηθεί, θα εξέθετε και την αιτία για την οποία τον αγαπούσε ο Κύριος· και διότι ήταν εύλογο αυτή η αιτία να είναι σπουδαία και θαυμαστή.

Γιατί όμως τίποτε άλλο δεν λέγει στον Ιωάννη, ούτε τον παρηγορεί που ήταν λυπημένος; Διότι δεν ήταν καιρός για λόγους παρηγορίας. Εξάλλου δεν ήταν μικρό πράγμα το να τιμηθεί αυτός με τέτοια τιμή και να λάβει τον μισθό της παραμονής του κοντά στον Κύριο, τη στιγμή που βρισκόταν επάνω στον Σταυρό[και ενώ οι άλλοι μαθητές φοβισμένοι είχαν είτε κρυφτεί, είτε διασκορπιστεί, είτε παρακολουθούσαν από μακριά]. Εσύ όμως πρόσεχε ότι ο Ιησούς ενώ ήταν επάνω στον Σταυρό, όλα τα έκανε ατάραχος, συνομιλώντας με τον μαθητή για τη μητέρα Του, εκπληρώνοντας προφητείες και παρέχοντας καλές ελπίδες σωτηρίας στον ληστή· και όμως, τουλάχιστον πριν σταυρωθεί, φαίνεται να περιρρέεται από ιδρώτα, να αγωνιά, να φοβείται. Τι σημαίνει αυτό λοιπόν, τέλος πάντων;

Καθόλου δεν είναι απορίας άξιο, καθόλου δεν είναι ασαφές· διότι στη δεύτερη περίπτωση φάνηκε η αδυναμία της ανθρώπινης φύσεως, ενώ στην πρώτη εδώ περίπτωση γινόταν εμφανής η υπεροχή της Θεϊκής δυνάμεώς Του. Εξάλλου ωστόσο και εμάς μας διδάσκει με αυτά τα δύο, και αν ακόμη θορυβούμαστε και ταρασσόμαστε μπροστά σε δεινά που μας βρίσκουν, να μην τα αποφεύγουμε, και όταν εισέλθουμε στον αγώνα ως

μία δοκιμασία, όλα να τα θεωρούμε ευχερέστατα και εύκολα και με θάρρος να αναλαμβάνουμε αυτόν τον αγώνα, προτιμώντας αντί της παρούσης, τη μέλλουσα ζωή.

«Ειστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ»(:Εκεί όμως κοντά στο σταυρό του Ιησού στεκόταν επίσης και η μητέρα του και η αδελφή της μητέρας του, η Μαρία η γυναίκα του Κλωπά και η Μαρία τη Μαγδαληνή)[Ιω.19,25].

Το ασθενέστερο φύλο φάνηκε τότε ανδρειότερο· τόσο πολύ πλέον μεταβάλλονταν όλα. Ο ίδιος μάλιστα ο Κύριος αναθέτοντας τη μητέρα Του στον μαθητή Του, λέγει: *«Ἰδοὺ, ο υἱός σου»*. Πω πω μέγεθος τιμής! Με πόσο μεγάλη τιμή τίμησε τον μαθητή! Διότι, επειδή ο Ἰδιος έφευγε πλέον από αυτόν τον κόσμο, παρέδωσε τη φροντίδα της στον μαθητή Του, διότι επειδή όπως ήταν φυσικό ως Μητέρα Του να πονάει και να επιζητεί την προστασία, εύλογα εμπιστεύεται αυτήν σε εκείνον τον μαθητή που ιδιαιτέρως αγαπούσε. Σε αυτόν λέει: *«ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου(:Να η μητέρα σου)»*. Και αυτά τα έλεγε, για να τους συνδέσει στην αγάπη· κάτι που βέβαια όταν το αντιλήφθηκε ο μαθητής, *«ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια(:Και από εκείνη την ώρα την πήρε ο μαθητής στο κατάλυμά του)»*.

Γιατί όμως δεν θυμήθηκε καμία άλλη γυναίκα, παρά το ότι βέβαια και άλλη βρισκόταν εκεί; Για να μας διδάξει να απονέμουμε κάτι περισσότερο στις μητέρες μας· διότι όπως όταν οι γονεῖς αντιτίθενται σε πνευματικά ζητήματα, δεν πρέπει ούτε να τους γνωρίζουμε, έτσι και όταν δεν μας εμποδίζουν σε τίποτε, πρέπει να απονέμουμε σε αυτούς όλη την πρέπουσα τιμή, και απέναντι των άλλων να θέτουμε αυτούς σε πρώτη μοίρα, διότι μας γέννησαν, μας ανέθρεψαν και υπέστησαν μύρια δεινά. Έτσι και του αιρεσιάρχη Μαρκίωνα την αναισχυντία αποστομώνει[:Μεγάλος αιρετικός του 2^{ου} αιώνας, οπαδός του Γνωστικισμού· δίδασκε, μεταξύ άλλων,ότι ο Χριστός δε γεννήθηκε πράγματι εκ της Μαρίας],διότι εάν δεν γεννήθηκε κατά σάρκα, ούτε μητέρα είχε, για ποιο λόγο δείχνει τόση πρόνοια μόνο γι'αυτήν;

«Μετὰ τοῦτο εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, λέγει: Διψῶ (:Ύστερα απ' αυτό, αφού βεβαιώθηκε ο Ιησούς ότι είχαν πλέον συντελεστεί όλα όσα θα πάθαινε και είχαν τελείως εκπληρωθεί σύμφωνα με τις προφητείες, για να επαληθευτεί σε όλα και μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια η Αγία Γραφή, είπε: "Διψώ")», δηλαδή αφού

βεβαιώθηκε ότι δεν απομένει τίποτε που να μην έχει εκπληρωθεί σύμφωνα με το σχέδιο της Θείας οικονομίας(διότι με όλα φρόντιζε να δείξει τον θάνατο αυτόν ως κάτι το πρωτοφανές, εφόσον το παν εξαρτιόταν από την εξουσία Εκείνου που πέθαινε, και προηγουμένως δεν επερχόταν ο θάνατος στο σώμα, παρά μόνο έως ότου ήθελε Εκείνος και ήθελε να πεθάνει μετά την εκπλήρωση όλων όσων είχε ορίσει η Θεία Οικονομία.

Για τον λόγο αυτό και έλεγε: *«Οὐδεὶς αἶρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν· ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου(·Κανείς δεν έχει τη δύναμη να πάρει τη ζωή μου και να με θανατώσει, εάν δεν το θελήσω εγώ. Αλλά εγώ από μόνος μου την παραδίδω. Ἐχω ἐξουσία να προσφέρω τη ζωή μου και ἔχω ἐξουσία πάλι να την πάρω πίσω. Αυτή την ἐντολὴν πήρα από τον Πατέρα μου, να θυσιάσω τη ζωή μου πάνω στον σταυρό και να την πάρω πάλι με την Ανάσταση. Ἐτσι θα αναδειχθῶ ο αἰώνιος ἀρχιερέας και μεσίτης για τη σωτηρία των προβάτων μου)»*[Ιω.10,18]), γνωρίζοντας λοιπόν ότι τα πάντα είχαν εκπληρωθεί, λέγει: *«Διψῶ»*, εκπληρώνοντας ἐδῶ και πάλι μια ἄλλη σχετική προφητεία[Ψαλμ. 68,22: *«Καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος(·Και ὅταν ζήτησα να φάω κάτι, ἀντὶ για φαγητό μου ἔδωσαν ἀντὶ χολή, και ὅταν δίψασα και ζήτησα κάτι να πιω, ἀντὶ για νερό μου ἔδωσαν να πιω ξίδι)»*].

Εσὺ ὁμως σε παρακαλῶ, σκέψου και την βδελυγμία των ὁσων παρευρίσκονταν ἐκεῖ διότι και αν ἀκόμη ἔχουμε ἀπείρους ἐχθρούς και πάθαμε ἀπὸ αὐτοὺς ἀνεπανόρθωτα κακά, βλέποντάς τους να θανατώνονται, τους λυπούμαστε, αὐτοὶ ὁμως οὔτε ἔτσι κατευνάστηκε η ἐμπάθειά τους για Αὐτόν, οὔτε ἠρέμησαν κάπως με τα ὅσα ἐβλεπαν να γίνονται, ἀλλὰ εξαγριώνονταν περισσότερο και ἐπαύξαναν την εἰρωνεῖα και προσφέροντας σε Αὐτόν ξύδι με ἓνα σφουγγάρι[Ιω.19,29: *«Σκεῦος οὓν ἔκειτο ὄξους μεστόν· οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσώπῳ περιθέντες προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι(·Ἦταν λοιπόν ἐκεῖ κάτω κάποιο πῆλινο δοχεῖο γεμάτο ξίδι. Εκείνοι τότε που ἀκούσαν τον λόγο αὐτόν του Ἰησοῦ, γέμισαν με ξίδι ἓνα σφουγγάρι και ἀφού το στήριξαν πάνω σε ἓνα κλωνάρι υσώπου, το ἔφεραν κοντά στο στόμα Του)»*], αὐτό Του ἔδιναν να

πιει, όπως το προσφέρουν αυτό στους καταδίκους, διότι και το ύσσωπο για τον σκοπό αυτό παρέχεται.

«Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς εἶπε, τετέλεσται, καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα(Ὅταν λοιπὸν γεύθηκε το ξίδι ο Ιησούς είπε: "Όλα πια έχουν τελειώσει. Οι προφητείες όλες ολοκληρώθηκαν, και το έργο μου πήρε αίσιο τέλος. Όλα όσα έπρεπε να πάθω τελείωσαν, και η σωτηρία των ανθρώπων εξασφαλίστηκε πλήρως". Και αφού άφησε μόνος Του το κεφάλι Του να γείρει προς τα κάτω, παρέδωσε εξουσιαστικά την ψυχή Του στον Πατέρα Του, όταν Αυτός θέλησε)»[Ιω.19,30].

Είδες ότι όλα τα κάνει ατάραχος και με εξουσία και κύρος; Και αυτό το φανερώνει και αυτό που ακολουθεί. Όταν δηλαδή όλα τακτοποιήθηκαν, *«κλίνας τὴν κεφαλὴν»*(διότι το κεφάλι δεν είχε διαπεραστεί με καρφιά, όπως το υπόλοιπο σώμα), *«παρέδωκε τὸ πνεῦμα»*, δηλαδή εξέπνευσε. Και όμως, η τελευταία εκπνοή δεν αφήνεται μετά την κλίση της κεφαλής, εδώ όμως συνέβη το αντίθετο· διότι δεν έκλινε την κεφαλή επειδή εξέπνευσε, πράγμα που συμβαίνει με εμάς, αλλά αφού πρώτα έκλινε την κεφαλή, τότε εξέπνευσε· με όλα αυτά έδειξε ο ευαγγελιστής ότι ο Ιησούς ήταν Κύριος του παντός.

Αλλά οι Ιουδαίοι πάλι, *«οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον καταπίνοντες(που στράγγιζαν από το κρασί το κουνούπι ως ακάθαρτο σύμφωνα με τον νόμο, κατάπιναν όμως την καμήλα, που κι αυτή σύμφωνα με τον νόμο ήταν ακάθαρτη)»*[Ματθ.23,24],ενώ διέπραξαν ένα τόσο μεγάλο τόλμημα, εξετάζουν με ακρίβεια το ποια ημέρα της εβδομάδας ήταν.

Πιο συγκεκριμένα: *«Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν· ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου· ἠρώτησαν τὸν Πιλᾶτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ· ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες ὥς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, ἀλλ' εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ(Στο μεταξύ οι Ιουδαίοι έπαιρναν τα μέτρα τους για να μη μείνουν πάνω στο σταυρό νεκρά τα σώματα των καταδίκων και κατά τη διάρκεια του Σαββάτου· διότι η ημέρα που*

έγινε η σταύρωση ήταν ημέρα έκτακτης προπαρασκευής και εξαιρετικής προετοιμασίας, καθώς η ημέρα του Σαββάτου εκείνου που θα άρχιζε από τη δύση του ηλίου ήταν μεγάλη και επίσημη· διότι, εκτός απ' το ότι ήταν Σάββατο, συνέπιπτε ακόμη και με την πρώτη ημέρα της μεγάλης εορτής του Πάσχα. Εξάλλου απαγορευόταν ρητά στο Δευτερονόμιο να μείνουν άταφα τα σώματα τη νύχτα πάνω στον σταυρό. Παρακάλεσαν λοιπόν τον Πιλάτο να διατάξει να σπάσουν τα σκέλη των καταδίκων, για να συντομευτεί έτσι ο θάνατός τους και να τους σηκώσουν το συντομότερο από εκεί. Ήλθαν λοιπόν οι στρατιώτες για να σπάσουν τα κόκκαλα των καταδίκων· και έσπασαν τα σκέλη του ληστή τον οποίο πλησίασαν πρώτο, όπως και του άλλου ληστή που σταυρώθηκε μαζί με τον Ιησού. Όταν όμως ήλθαν στον Ιησού, σαν Τον είδαν ότι ήταν ήδη νεκρός, δεν του έσπασαν τα σκέλη, αλλά ένας από τους στρατιώτες, για να διαπιστώσει με μεγαλύτερη βεβαιότητα τον θάνατό Του, Του τρύπησε την πλευρά με λόγχη, κι αμέσως βγήκε από το σημείο που τρυπήθηκε αίμα και ύδωρ. Αυτό όμως ήταν ένα φαινόμενο πρωτοφανές και παράδοξο· διότι σε κάθε νεκρό το αίμα πήζει, και όσο κι αν τον τρυπήσει κανείς, δεν βγαίνει ποτέ καθαρό αίμα και διαυγές ύδωρ)»[Ιω.19,31-34· ερμηνευτική απόδοση Παν. Τρεμπέλα].

Βλέπεις πόσο ισχυρή είναι η αλήθεια; Με εκείνα που εκείνοι διαπράττουν, με αυτά εκπληρώνεται η προφητεία· καθόσον με αυτές τις ενέργειες εκείνων, άλλη μία προφητεία εκπληρώνεται· διότι αφού ήλθαν οι στρατιώτες, των μεν δύο ληστών έθραυσαν τα σκέλη, του Χριστού όμως όχι. Ωστόσο αυτοί, για να ευχαριστήσουν τους Ιουδαίους, τρύπησαν την πλευρά Του με τη λόγχη και, αν και νεκρό πλέον το σώμα, το εξύβριζαν. Ω, πόσο μιαρή και επικατάρατη ήταν η προαίρεσή τους!... Όμως μη θορυβηθείς, ούτε να γίνεις κατηφής από αυτό, αγαπητέ· διότι εκείνα που εκείνοι έπρατταν από την κακή τους πρόθεση, αυτά απέβαιναν προς όφελος της αλήθειας· καθόσον και γι' αυτήν την ενέργειά τους υπήρχε προφητεία που έλεγε: «Όψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν(Θα στρέψουν τα βλέμματά τους προς εκείνον, τον οποίο λόγχισαν)»[Ζαχ.12,10].Και όχι μόνο αυτό, αλλά το τόλμημα αυτό έγινε απόδειξη ενίσχυσης της πίστεως σε εκείνους που δεν επρόκειτο να πιστέψουν, όπως δηλαδή στον Θωμά και όσους έδειξαν παρόμοια δυσπιστία.

Συγχρόνως με αυτό διενεργείτο και ένα απόρρητο μυστήριο· διότι από τη λογισμένη πλευρά του Ιησού, «ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ». Και αυτές οι πηγές αίματος και ύδατος που ανέβλυζαν από το νεκρό σώμα του Ιησού δεν δημιουργήθηκαν απλά και ως έτυχε, αλλά επειδή από αυτά τα δύο συστήθηκε η Εκκλησία. Και γνωρίζουν όσοι μετέχουν στα μυστήριά της, ότι δια ύδατος αναγεννιούνται μέσω του Βαπτίσματος, ενώ δι' αίματος και σαρκός του Ιησού, τρέφονται και ενισχύονται μέσω του μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας. Από εδώ λαμβάνουν αρχή τα μυστήρια, ώστε όταν προσέρχεσαι στο φρικτό ποτήριο, να προσέρχεσαι έτσι, έχοντας δηλαδή την επίγνωση ότι πίνεις από αυτήν την ίδια τη λογισμένη πλευρά του Κυρίου.

«Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία, καὶ κεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθὴ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὅσοι οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει· ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν(· Το γεγονός όμως αυτό είναι αληθινό, και είναι πραγματικά αυτά που υποδηλώνει, δηλαδή η κάθαρση του βαπτίσματος και ο αγιασμός από το αίμα του Κυρίου. Και εκείνος που το είδε με τα μάτια του έδωσε μαρτυρία γι' αυτό, και η μαρτυρία του είναι αληθινή. Ο ίδιος δεν έχει καμία αμφιβολία γι' αυτό, αλλά ξέρει καλά ότι λέει την αλήθεια. Και έδωσε μαρτυρία τόσο για τι γεγονός αυτό, όσο και για το ότι οι στρατιώτες δεν έσπασαν τα σκέλη του Ιησού, αλλά μόνο την πλευρά Του τρύπησαν. Και έδωσε τη μαρτυρία του αυτή, για να πιστέψετε και εσείς ότι ο Ιησούς που βρίσκεται επάνω στο σταυρό είναι ο Μεσσίας, που προκήρυξαν οι προφῆτες· διότι πράγματι όλα αυτά έχουν προφητευτεί και έγιναν, και επαληθεύτηκε έτσι το χωρίο της Αγίας Γραφής που λέει: "Δεν θα συντριβεί κανένα κόκαλό του". Και πάλι σε άλλο σημείο η Αγία Γραφή λέει: "Όταν η χάρις επισκεφθεί και τους Ιουδαίους, θα δουν συντετριμμένοι και μετανοημένοι Εκείνον που τρύπησαν με τη λόγχη, όπως θα Τον δουν περίφοβοι και όσοι επέμειναν στην απιστία")»[Ιω.19,35-37].

«Ο ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία, καὶ κεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθὴ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε(· Εκείνος που το είδε με τα μάτια του έδωσε μαρτυρία γι' αυτό, και η μαρτυρία του είναι αληθινή. Ο ίδιος δεν έχει καμία αμφιβολία γι' αυτό, αλλά ξέρει καλά ότι λέει την αλήθεια)»[Ιω.19,35]. Δηλαδή λέγει ο ευαγγελιστής

Ιωάννης εδώ ότι *«δεν το άκουσα από άλλους, αλλά ο ίδιος το είδα με τα μάτια μου, παρευρισκόμενος εκεί, και η μαρτυρία μου είναι αληθινή»*. Πολύ εύλογα· διότι περιγράφει μία ύβρη που διέπραξαν απέναντι στον Κύριο· δεν περιγράφει κάτι το θαυμαστό, ώστε να σου δημιουργήσει υποψία η περιγραφή, αλλά ο ίδιος, φράζοντας τα στόματα των αιρετικών και προλέγοντας τα μελλοντικά μυστήρια και διαβλέποντας τον Θησαυρό που υπάρχει σε αυτά, περιγράφει με ακρίβεια το συμβάν.

Εκπληρώνεται επίσης και εκείνη η προφητεία, ότι *«ὅστον οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ(·δεν θα συντριβεί κανένα από τα οστά του)»*[Ψαλμ.33,21]· διότι, αν και ειπώθηκε αυτό, κατά τα χρόνια της Παλαιάς Διαθήκης, για τον αμνό των Ιουδαίων, όμως στην πραγματικότητα ο τύπος αυτός προειπώθηκε και βρήκε εφαρμογή περισσότερο σε αυτό το γεγονός.

Για τον λόγο αυτό ανέφερε ο Ευαγγελιστής Ιωάννης και τον προφήτη. Επειδή δηλαδή αναφέροντας συνεχώς τον εαυτό του, ίσως δεν φαινόταν ότι είναι αξιόπιστος, αναφέρει τον Μωυσή, λέγοντας ότι ούτε αυτό συνέβη τυχαία, αλλά προελέχθη ευθύς εξ αρχής: *«Ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφή πληρωθῇ, ὅστον οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ(·διότι πράγματι όλα αυτά έχουν προφητευτεί και έγιναν, και επαληθεύτηκε έτσι το χωρίο της Αγίας Γραφής που λέει: "Δεν θα συντριβεί κανένα κόκαλό του")»*[Ιω.19,36].

Και πάλι στον προφήτη αποδίδει την αξιοπιστία των γεγονότων που διηγείται. *«Αυτά λοιπόν τα είπα»*, λέγει, *«για να μάθετε ότι είναι μεγάλη η σχέση του τύπου προς την αλήθεια»*. Βλέπεις πόση φροντίδα καταβάλλει, ώστε να γίνει πιστευτό εκείνο που θεωρείται επονείδιστο και που προξενεί ντροπή; Καθόσον και το να εξυβρίσει ο στρατιώτης το σώμα ήταν πολύ πιο χειρότερο από το να σταυρωθεί. *«Αλλά όμως και αυτά, λέγει, τα είπα, και τα είπα μάλιστα με πάρα πολλή προθυμία»*, *«ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε (·με σκοπό και εσείς να πιστέψετε)»*[Ιω.19,35]. Κανείς λοιπόν να μην απιστεί, ούτε από ντροπή να υποτιμά όσα ανήκουν σε εμάς· διότι εκείνα που θεωρούνται τα κατεξοχήν ατιμωτικά, αυτά αποτελούν το καύχημα των δικών μας αγαθών.

ΠΡΟΣ ΔΟΞΑΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΤΡΙΑΔΙΚΟΥ ΘΕΟΥ,

ΠΗΓΕΣ:

- <https://greekdownloads3.files.wordpress.com/2014/08/in-joannem.pdf>
- Ιωάννου του Χρυσοστόμου Άπαντα τα έργα, *Υπόμνημα στο Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιον*, ομιλία ΠΕ' (επιλεγμένα αποσπάσματα που αφορούν την ερμηνεία της συγκεκριμένης ευαγγελικής περικοπής), πατερικές εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς»(ΕΠΕ), εκδ. οίκος «Το Βυζάντιον», Θεσσαλονίκη 2011, τόμος 14, σελίδες 663- 679.
- Βιβλιοθήκη των Ελλήνων, Άπαντα των αγίων Πατέρων, Ιωάννου Χρυσοστόμου έργα, τόμος 75, σελ.203-213.
- http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/tools/liddell-scott/index.html
- Π.Τρεμπέλα, *Η Καινή Διαθήκη με σύντομη ερμηνεία (απόδοση στην κοινή νεοελληνική)*, εκδόσεις αδελφότητος Θεολόγων «Ο Σωτήρ», έκδοση τέταρτη, Αθήνα 2014.
- *Η Καινή Διαθήκη, Κείμενον και ερμηνευτική απόδοσις υπό Ιωάννου Κολιτσάρα*, εκδόσεις αδελφότητος Θεολόγων «Η Ζωή», έκδοση τριακοστή τρίτη, Αθήνα 2009.
- *Η Παλαιά Διαθήκη κατά τους εβδομήκοντα, Κείμενον και σύντομος απόδοσις του νοήματος υπό Ιωάννου Κολιτσάρα*, εκδόσεις αδελφότητος Θεολόγων «Η Ζωή», έκδοση τέταρτη, Αθήνα 2005.
- http://users.sch.gr/aiasgr/Palaia_Diathikh/Biblia/Palaia_Diathikh.htm
- http://users.sch.gr/aiasgr/Kainh_Diathikh/Biblia/Kainh_Diathikh.htm